

EL DESCOBRIMENT
D'AMÉRICA
: COLOM :

Els alumnes i mestres de les
Escoles Catalanes de la Casa
Provincial de Caritat a la M. T.
Junta de la mateixa.
Ciutat juliol de 1917

EL DEPARTAMENT
D'AMERICA
I OCEANIC

I

ANTECEDENTS

DURANT tota l'edat mitjana, havien anat els marxants d'Europa a comprar els productes orientals en el país dels alarbs, els quals els adquirien ventatjosament en el seu mateix lloc d'origen, la India especialment, per a vendre'ls després en els seus mercats a preus molt crescuts. Les espècies costaven a Alexandria (Egipte) tres vegades més que a la India. Cal recordar que la India és

una península fertilíssima del Sud de l'Àsia, i que en aquells temps — segle xv — només dos camins hi emmenaven des d'Europa: l'un, tot per terra, entrava a l'Àsia per ço que és avui frontera russa; i l'altre, mig per mar, mig per terra, anava pel Mediterrà fins a la Palestina o la Fenícia, i després, travessava la Síria, la Messopotàmia i la Pèrsia. En el primer, ple d'obstacles naturals, no calia pensar-hi, ningú s'hi aventurava; i el segon, més fàcil, estava en poder dels sectaris de Mahoma. La necessitat d'obtenir aquells productes, que s'havien fet ja imprescindibles, amb més abundància i baratura, féu néixer la idea de cercar un nou camí, relativament fàcil, on no s'hi trobés la resistència de cap poble poderós. Aquest camí, no podia ésser altre que el mar. Els marins portuguesos tingueren el pensament de buscar-lo per l'Est, i Vasco de Gama, navegant per les costes de l'Àfrica vers el Sud, arribà

a la punta extrema — Cap de Bona Esperança, — la doblà, i entrant en el Occeà índic, remuntà la costa oriental fins arribar a la India. El camí era descobert. Però no n'hi havia prou. La travessia per les costes africanes resultava llarguíssima i perquè el viatge resultés de profit devia ésser més curt. A més, la rivalitat que hi havia entre els portuguesos i els altres països navegants, Espanya sobretot, no s'avenia a què aquells fossin ara els monopolitzadors del comerç de les espècies. Tot això, combinat amb els estudis geogràfics de l'època, que ja admetien l'esferoïcitat de la terra, però, anaven errats, en l'apreciació de les proporcions dels mars i dels continents, féu concebir un camí a la India, anant vers Occident. El primer navegant que s'arriscà a una tan dificultosa empresa, fou Cristòfol Colom, per compte dels Reis Catòlics d'Espanya, Ferran d'Aragó i Isabel de Castella.

II

QUI ERA COLOM

OLOM era el fill gran d'un honrat treballador de llana de Gènova. Nasqué l'any 1436, i fou des de petit molt piadós.

Enamorat d'aquell mar i aquell cel tan purs d'Italia, se n'anava a llocs llunyans i elevats per a resar millor i per a contemplar la natura. Tenia dos germans i una germaneta, i encara que l'ofici de son pare, quasi noble i liberal en aquell temps, permetés a la seva família viure amb cert desembraç, no donava prou per a gastar llargament pels estudis que Colom desitjava seguir; mes el pare, no volent escatimar cap sacrifici pel bé de son hereu, el va enviar a Pavia per tal que estudiés geometria, geografia, astronomia, astrologia i navegació. A catorze anys

ja sabia tot ço que ensenyaven a les escoles on havia cursat, y tornà a casa seva. Era hora de triar ofici o professió. Es dedicà a la mar, i començà navegant en naus mercants genoveses. Després va anar amb vaixells de guerra i prengué part en empreses aventureres que muntava Gènova per a assolir l'egemonia comercial del Mediterrà contra les altres ciutats d'Italia, contra Espanya i contra els alarbs. Mentrestant s'il·lustrava i perfeccionava en l'estudi del mar i del cel i de la geografia, arribant a ésser un savi i excel·lent marí. Ja en plena joventut, es diu si va anar al cap d'alguna expedició, però no se sab del cert, car la seva historia es fon en aquesta època d'assaonament del seu viure, i no el tornem a trobar fins molt després, a Lisboa, on arribà naufragat. Allí s'enamorà de Dona Felipa del Pallestrello, i la féu sa muller, la qual va morir abans que Colom vingués a Espanya. A Lisboa,

Colom, es guanyava la vida fent mapes i cartes marines, arribant a tenir tanta nomenada, per sa justesa i perfecció, que el seu taller era sempre concorregudíssim.

III

*COM LI VINGUÉ L'IDEA
DE TRAVESSAR L'ATLÀNTIC*

ELS estudis que sobre cosmografia havia fet tot executant per altri mapes i cartes, li havien donat la certesa, d'acord amb el parer dels més il·lustres geògrafs de l'època, que la terra era esfèrica. D'aquesta certesa en deduí la possibilitat d'arribar a la India anant vers Occident, travessant l'Oceà, que — segons ell i amb les donades inexactes que tenia — devia banyar les costes orientals asiàtiques, oferint un camí més curt i segur al comerç directe de

l'ivori, de les pedres precioses i de les espècies. La distància que suposava de Canàries a la India, era de 90 graus, equivalents a cinc setmanes de navegació. Quina sort que anés tan equivocat! Si hagués sabut que la veritable distància era de 200 graus, i que calièn prop de tres mesos per a salvar-los, potser no s'hauria arriscat a una tan formidable empresa i no s'hauria descobert aleshores el continent americà, que ha aportat beneficis tan considerables a la civilització. Cert és que en l'any 1484 ja es tenia per segura la esferoïcitat de la terra, i es creïa en la possibilitat d'un viatge a països orientals anant vers ponent, però una expedició de tal naturalesa, no es podia intentar particularment; només a un sobirà li era possible reunir els mitjans materials necessaris per a acomplir-la. I ¿com podia Colom pensar que ell, essent tan pobre, desconegut i sense influències, pogués obtenir d'un mo-

narca ço que hauria menester per a portar a terme la seva empresa? No obstant, va posar mans a l'obra amb tot el braó i la confiança que inspira el desig fonament arrelat i la perseverancia filla de la més segura convicció.

IV

COLOM DEMANA PROTECCIÓ

EL gran geni ignorat comencen, des d'aquest moment, les més dures proves, i reb desenganys més penosos que les privacions que li imposava sa pobresa. Ell oferiria, al monarca que el volgués protegir, les terres que indubtablement descobriria en els seus viatges i el comerç que en elles pogués establir-s'hi, a canvi dels mitjans — vaixells, diners, homes — i sobretot de la confiança que necessitava per a sortir amb èxit de la seva empresa. Amb

aquesta idea va demanar ajuda als seus compatriotes, que no es van voler posar al seu costat. Més tard, trobant-se a Portugal, es va presentar el rei D. Joan II en el precís moment que aquest enviava una expedició exploradora de les costes africanes, i fou escoltat amb desconfiança. Al cap de molt temps de fer-lo esperar, li va donar per resposta l'excusa de què no el podia afavorir per manca de mitjans econòmics, però al mateix temps, organitzava una altra expedició perquè seguís la direcció indicada per Colom, mes els temporals cuidaren de desbaratar-la i es vegé obligada a tornar a Lisboa al cap de pocs dies de navegació. L'any següent tornà a oferir el projecte a Gènova, la seva pàtria, però els directors de la República, no l'acceptaren al·legant que no podien distreure quantitats per tal viatge, car necessitaven els diners per a l'engrandiment del comerç mediterrà, ademés,

Gènova no tenia gent de prou ciència per a capir el gran pensament de Colom, i el seu projecte fou titllat de quimèric. Va anar llavors a Venècia, rival de Gènova, on li contestaren també que els diners els necessitaven per al comerç segur que sostenien, i que no volien exposar-se al resultat d'una empresa d'èxit tan dubtós com la que li proposaven. Per mitjà del seu germà, negocià amb el rei d'Anglaterra, Enric VIII, i amb el de França, Carles VIII, dels quals no en va rebre sinó noves negatives. A pesar de tot, la conducta dels governs d'aquells temps no devem estranyar-la. La ignorància i les preocupacions que dominaven, feien semblar somnis les coses que avui són naturals i que trobarien la protecció més decidida. Per tal raó, encara que alguns homes privilegiats creguessin en la doctrina dels antípodes, la majoria no se sabien avenir a creure que la terra fos rodona i hi poguessin haver

homes caminant de cap per avall — des del nostre punt de vista; — i àdhuc per aquells que creien que això era possible, ¿significava poc, la aprehensió involuntaria, més ben dit, la por instintiva que els inspirava la idea d'un mar immens i desconegut, en una època en la qual les més llunyanes expedicions apenes perdien de vista les costes a pesar de l'auxili de la brúixola i els coneixements d'astronomia?

V

COLOM VE A ESPANYA

DESPRÉS de tantes negatives resolgú, Colom, provar fortuna a Espanya, sense tenir, però, gaires confiances. Pobre i desconegut, però cada vegada més ferm i entusiasmada, va fer amistat amb fra Pérez de Marchena, que fou son hoste en el Convent de Sant Carles de la

Ràpita, home scient i de cor bondadós, confessor de la reina, amb les recomanacions del qual i les del Duc de Medinaceli es pogué presentar davant dels catòlics sobirans, Ferran d'Aragó i Isabel de Castella. Els Reis notaren de seguida el llenguatge digne i senzill, propi de l'home convençut, usat per aquell estranger que a canvi d'una sola nau posada a la seva disposició, oferia conduir els espanyols cap a les riques encontrades de la India per un camí molt més fàcil i breu que el que buscaven els portuguesos donant la volta a l'Àfrica. I cregueren possible ço que deia. No obstant, abans de resoldre, volgueren demanar parer a persones més enteses en la matèria. A l'efecte, varen nomenar una Junta encarregada de judicar els plans de Colom, formada pels homes considerats com els primers talents d'Espanya : matemàtics, astrònoms, professors, quasi tots religiosos, car en aquells temps era en

els convents on s'hi trobava la gent més lletrada. Es va reunir aquesta Junta a Salamanca i a ella s'hi va presentar Colom per a explicar els seus propòsits. Mes aquella gent, aferrada a les antigues creències, no podien capir les veritats científiques que el navegant genovès s'esforçava en demostrar-los-hi. No obstant era tanta la claredat amb què sabia fer veure les coses, que algun d'aquests savis comprengué la possibilitat del que exposava, i es posá al costat seu. La Junta va donar dictamen, no se sab en quin sentit; el cas és que els Reis, preocupats en absolut, terminant la Reconquesta passaren llarg temps sense ocupar-se dels afers de Colom. Per fi, vingué el dia 2 de gener de 1492, en el qual caigué l'última ciutat que restava als alarbs, donant-se per acabada l'obra de la Reconquesta, que havia durat set segles. Les banderes d'Aragó i Castella tremolaven ja en les més altes

torres de l'Alhambra de Granada. Colom, desesperançat, veient que el temps passava i no rebia cap resposta, estava a punt d'abandonar Espanya; quan un dels seus protectors, Gonçalo de Còrdova, *El Gran Capitán*, el va presentar novament als Reis, els quals, lliures del perill alarb, posaren més atenció en els seus projectes i consideraren el benefici que reportaria a Espanya el descobriment de noves terres i vies de navegació. Des d'aquest moment, els Reis Catòlics diuen que els tresors d'Aragó i Castella, encara que un bon xic apurats per les despeses de la guerra, s'invertiran en la lloable empresa. A Santa Fe es fa un veritable tractat, en el qual, entre altres coses, es confereix a Colom el títol hereditari de Gran Almirall dels mars i el de Virrei de les terres que descobreixi, i per a poder escometre l'empresa, se li prometen tres embarcacions, que al cap de deu dies, deuen estar

preparades i equipades al port de Palos (Andalusia), per anar a la conquesta d'aquell nou món que el gran genovès entreveia enllà d'enllà de la Mar Gran. Els diners necessaris per a l'expedició foren reunits de diverses procedències. Una part, sortí dels cabals del Tresor; una altra, la proporcionà Aragó i Castella; una altra, fou enviada per l'entusiàstica Barcelona, que contribuí amb «17 milia ducats» (més de 45,000 pesetes); una altra part, la més important, fou cedida per l'armador de Palos, Martí Pinzon, a canvi de partir-se amb Colom els títols i honors; i en fi, la part més dèbil, però potser la més noble, fou aportada pel mateix heròi que hi posà tots els seus estalvis.

VI

PRIMER VIATGE

ES tres caravel·les preparades foren la Pinta, la Niña i la Santa Maria, la major de les quals tenia 26 metres de llargària. La cosa més difícil fou trobar la marineria. Tot-hom temia aventurar-se pels mars desconeguts, i ni per força s'aconseguí reunir els 120 homes necessaris. A la fi, el brau i conegut Martí Alonso Pinzon va resoldre's acompanyar a Colom, manant una de les caravel·les, i amb el seu exemple es trobaren els homes que feien falta per a completar la tripulació, això sí, pagant-los-hi per endavant l'import de quatre mesades. El dia 2 d'agost de 1492, després d'haver estat beneides, les tres caravel·les es varen fer a la mar, donant lloc a una emocionant i entusiàstica despedida.

De primer s'encaminaren vers les illes Canàries, per a empendre des d'allí el camí d'Occident. Quan faltava poc per arribar-hi es va trencar el timó de la Pinta, averia de consideració que Pinzon va remeiar de moment amb cordes. A Canàries feren un timó nou, per on se retrassà la sortida. Quan hagueren perdut la terra de vista, Colom, que veia realitzar els seus somnis, va recomenar als timoners que en haver navegat unes 700 lleugues, a la nit anessin en compte, perquè a tal distància comptava trobar terres, i seria molt desagradable i perillós l'embarrancar en platges desconegudes. Encara que entre la tripulació hi havia bons i experts mariners, tals com els germans Pinzon, ningú sabia tant de comptar la distància recorreguda com Colom, i per això, aquest, en el seu diari de viatge, anotava menys camí del que feien, prevenint el cas de no trobar terra tan aprop com ell calculava i evitant així que

naixés la desconfiança entre la seva gent. Tot anava bé al principi. Cap cosa apareixia en el mar que pogués torbar la tranquil·litat dels expedicionaris. Un dia, però, a Colom se li ennuvolà la cara; havia observat un fenomen molt rar: la brúixola estava quelcom desviada i ja no assenyalava el Nord. Cap altre s'hi havia fixat, i ell no va dir res a ningú. L'endemà la brúixola estava més desviada, i al tercer dia, la desviació era ben palesa. La tripulació se'n va adonar, i, plena d'espant, va dir: «— Ai bon Déu!: què serà de nosaltres, havent-se espatllat la brúixola, i trobantnos en alta mar, sense saber on som, ni on anem?» La situació era difícil. Els mariners espantats, volien tornar enrera. Precisava una solució ràpida; Colom la va trobar inventant-se una explicació d'aquell fet inusitat. Els hi digué que l'estrella polar, com tota altra estrella, tenia la seva òrbita a recorre, i que l'agulla imanada

l'havia de seguir en el seu moviment i que per això no sempre assenyalava el mateix indret. Colom ho digué per a tranquilitzar aquelles pobres gents, i resultà que no s'equivocava gaire: l'agulla no es dirigia al Pol Nord, però es dirigia al Pol Magnètic. La formosor d'aquells mars i el bon clima, tornà la calma a l'esperit dels mariners. Però l'agitació no va trigar pas molt a reaparèixer. S'havia arribat a un indret, on el mar, en una gran extensió, era cobert de plantes marines — avui el Mar de les Algues, — i els mariners, gens coneixedors d'aquesta mena de plantes, temeren trobar-se el pas barrat per les fortes arrels que indubtablement devien tenir, o bé suposaren que la presència d'aquella vegetació indicava la proximitat del subsol marí, on, si avançaven les naus embarrancarien inevitablement. Colom, per a provar que tots aquells temors eren injustificats, tallava plantes i tirava la sonda, que sempre baixava

molt. Mentrestant, dos o tres vegades havien donat la veu de: «Terra!»; però equivocadament; ço que prenien per terra, eren núvols que solen veure's en aquelles latituts a la posta de sol i que es fonen entrada la nit. Les 700 lleugues ja eren navegades i les terres encara no s'oviraven; no obstant, Colom no perdia les esperances, car molts indicis li feien creure que les trobaria aviat. Ocells voltejaven les embarcacions i suraven herbes tendres sobre les aigües, que segurament havien estat rocegades per algú riu d'allà a la vora. Alonso Pinzon proposà dirigir-se envers el Sud, car li semblava que hi havia alguna illa, però Colom s'hi va oposar perquè ço que directament l'interessava era la India; tota altra cosa, constituiria els afers de la tornada. Alguns mariners, tement que s'acabarien les provisions, començaren a desconfiar i intentaren revoltar-se per a tornar enrera. Colom i els Pinzon apaibagaren

la gent, prometent-los-hi un brillant triomf al cap de pocs dies, puix els senyals evidenciaven la presència de la terra pròxima. Els ocells no es deixaven de posar en les vergues dels vaixells; troncs i herbes suraven damunt la mar. Per fi, l'11 d'octubre de 1492, mentre es resava a coberta l'oració de la tarda, li semblà veure a Colom una llumeneta que's movia al lluny, féu anar en aquella direcció les naus, i a les dues de la matinada una canonada i la veu: «Terra!!», féu extremir a tots d'alegria. No cal dir el goig immens que experimentà Colom al veure assolits els seus tan suspirats desitjos. La gent que més havia murmurat d'ell durant la travessia se li agenollà als peus demanant-li perdó de llur desconfiança.

.....
Quantes hores d'engúnia hauria passat el noble genovès en aquell viatge que trencava l'encís dels mars desconeguts, que fins aleshores havien dormit pels

homes! Quantes hores d'engúnia, de vigília, de sufriment, d'estudi, però també d'amor! I com les devia donar per ben esmerçades davant aquella terra que s'obria als seus ulls tota formosa, plena de promeses i esperances! En ella hi era posada sa vida tota i la dels homes que l'havien acompanyat. Allí hi havien les riqueses que buscava per als Reis Catòlics, per a Espanya. En ella hi havia sobretot, la realització de la promesa feta davant tanta gent savia i poderosa. En ella hi havia ço que és més gran, el seu honor.

VII

PRIMERS DESCOBRIMENTS

LA veu tan desitjada de «Terra!», havia estat donada alhora per Colom i per un mariner de la Pinta, la nit del 11 al 12 d'octubre; i s'hi acostaren per desembarcar, la ma-

tinada següent. Era una illa plana, de moltes lleugues d'extensió, en la qual s'hi veia una vegetació esplèndida, pròpia d'una naturalesa verge encara. Els habitants, sortint dels boscos, s'acostaven a la platja per a mirar embadalits les embarcacions espanyoles. Anaven del tot despullats, i tenien la pell tatuada amb figures de diferents colors. A una ordre de Colom, els mariners tiraren les àncores i baixaren a terra, armats, per a defensar-se en el cas d'ésser atacats pels «indis» o per besties feres. Colom, abillat d'una rica vestidura escarlata i portant a la mà l'estandart dels Reis Catòlics, avançà en aquella terra nova acompanyat pels germans Pinzon, cada un d'ells portador d'un altre estandart on s'hi veia una creu verda amb les inicials de Ferran i Isabel, i una doble corona col·locada al damunt. Amb la més gran solemnitat, i plorant d'alegría, Colom i els seus homes caigueren de genolls i entonaren

el *Te Deum*. Aquella terra, de la qual en prenia possessió en nom dels sobirans espanyols després de trenta tres dies de la seva sortida de Canàries, era una de les illes Lucayas, nomenada Guanahani pels indígenes, i San Salvador per Colom, i està situada al nord de Cuba. Ell es cregué arribat a un dels arxipèlags de la costa oriental asiàtica (creença que conservà fins a la mort), i per això, seguint el costum europeu que donava el nom d'Indies a les terres de l'extrem Orient, nomenà indis els habitants d'aquella illa i decidí seguir l'expedició fins arribar a terres del continent. Així, anant vers el SO., va arribar a Cuba i va veure Haití, que va pendre per Zipango, i després va nomenar Espanyola. En les costes d'aquesta illa va perdre la Santa Maria, retornant poc després a Espanya amb dues caravel·les, i arribant al port de Palos el 15 de març de 1493, set mesos després de la seva sortida.

Colom fou rebut solemniament, repicaren les campanes, la gent entusiasmada omplenava la platja; hi va haver músiques, il·luminacions i manifestacions de gaudi i simpatia de tota mena. Els Reis, així que n'hagueren notícia, li escrigueren, pregant-li que anés a veure'ls ben aviat. Colom es posà tot seguit en camí de Barcelona, on es trobaven aleshores els monarques, i el seu viatge, fou un viatge triomfal. Per tot allà on passava, ja fos ciutat, poble, vila o llogaret, era saludat amb grans mostres d'alegria, tot-hom l'aclamava i les campanes tritllejaven arreu. L'arribada seva a la comtal ciutat, fou tan esplendorosa, que sols pot ésser comparada amb les festes de triomf que es tributaven als emperadors romans després d'una heroica batalla. Les autoritats, la Cort, els soldats, tot-hom sortí a rebre'l amb sos millors abillaments. A l'arribar al palau, els Reis ja l'esperaven en el saló del soli, parats amb gran luxe i magni-

ficència. Colom anà a genollar-se a llurs peus, però els Reis el prengueren de ses mans i el feren aixecar, i per comble de delicadesa i deferència, el feren seure, la qual cosa era privilegi exclusiu dels prínceps i hereus del regne, car ningú, ni els mateixos germans dels monarques, podien seure's, en les grans cerimònies. Tanta honor fou donada aleshores a l'humil genovès! Començà el relat del viatge. I a mida que en el seu desenrotllament citava les gents, els objectes i els productes rars d'aquells països, anava ensenyant ço que havia portat, que era l'admiració dels que l'escoltaven. El goig, l'entusiasme, la sinceritat amb què explicava, feien les seves paraules eloqüents. Tot-hom seguia amb rara atenció aquell somni, aquella historia d'aventures que s'era feta real, i no separava l'esguard d'aquella noble figura que havia consagrat la major part dels seus quaranta set anys a la consecució dels seus

plans, o d'aquells indis sapats, rogençs, parats de colorades plumes, que miraven astorats tot ço que veien, o d'aquells productes estranys que obriren al vell continent les vies de l'expansió comercial. La ciutat s'engalanà i les festes duraren alguns dies.

VIII

SEGON VIATGE

ELS Reis, no tant sols confirmaren a Colom en els títols de Virrei de les Indies i de Gran Almirall, sinó que li donaren més nomenaments i li concediren tot ço que demanà per a parents i amics. Mentrestant s'hagué esment que el rei Joan de Portugal tenia el propòsit d'aparellar una expedició per a aprofitar-se del descobriment de Colom, colonitzant pel seu compte les terres on arribés. Al saber-ho, el rei Ferran va demanar al

Sant Pare que li reconegués el dret de possessió dels descobriments que es fessin en la «mar tenebrosa», i el Papa, Alexandre VI, va establir aleshores en l'Atlàntic una ratlla de demarcació, dient que els portuguesos tindrien dret a les terres que es descobrissin a la banda d'Orient i que el camp d'acció dels espanyols seria l'Occident. Disset vaixells amb 1,500 homes, animals i utillatge per a colonitzar sortien de Càdiç el setembre del 1493. Ja no hi havia desconfiança. Si en el primer viatge fou difícil tripular tres caravel·les, en aquest segon no hi havia lloc per a tots els àvids d'aventures i fortuna que ho sol·licitaven. Formaven part de l'expedició, homes tan notables com el pare Marchena, Margarit i el navegant Joan de la Cosa, que fou nomenat pilot. Des de Canàries l'Almirall es va dirigir un xic més al Sud, arribant a les Petites Antilles i Puerto Rico. Una de les Antilles menors fou batejada Domínica,

per haver-hi arribat en diumenge. Totes les illes que s'estenen des de la Domínic a en ample semicercle fins l'extrem oriental de Santo Domingo, foren reconegudes; l'Espanyola fou explorada en busca de mines d'or i en ella hi va fundar Colom una ciutat que, en honor a la reina d'Espanya, va nomenar Isabel. Tant aquestes illes com les que s'estenen al S. de la Domínic eren habitades per una gent que els deien caribes, raça avui ja quasi extingida. Cinc mesos havien durat aquests descobriments; els altres cinc que durà l'expedició foren empleats en un viatge d'exploració vers l'Oest, en el qual Colom completà el coneixement de l'Espanyola, descobrí la Jamaica, i va seguir en quasi tota sa extensió la illa de Cuba, en la qual creia veure la península de l'or de l'Asia oriental. El mal estat de les naus l'obligà a tornar enrera, quan tot just li faltaven tres dies per a convencer's del seu erro. Sense aquest

contratemp, s'hauria adonat que Cuba era una illa, hauria modificat els seus plans i uns altres hagueren estat els resultats dels viatges següents. Mentrestant, els homes que havia deixat a l'Espanyola, vinguts per l'afany de l'or, es revoltaven i cometien crudeltats amb els pobres indígenes, mancant així a les ordres de l'Almirall, el qual es vegé obligat a castigar amb energia als capítostos del moviment. Els descontents, aleshores, el varen calumniar a la cort del rei Ferran, però Colom va voler explicar el seu procedir personalment, i s'embarcà per Espanya, presentant-se a Burgos, on hi havia els monarques. L'acullida no fou tan solemniat com la de tres anys enrera a Barcelona, el 1493, però fou prou cordial per a tranquil·litzar-lo: les maledicències que tan injustificadament contra d'ell s'havien llençat, no varen ésser prou perquè Espanya oblidés els seus serveis.

IX

TERCER VIATGE

ERÒ el fet d'èsser Colom estranger era prou per a motivar el recel i l'enveja en els que veien amb mals ulls la confiança que els Reis li havien dipositada, i fou causa de dificultats i retrassos quan es tractà d'una tercera expedició. El 30 de maig de 1498, només que amb sis vaixells s'entornava Colom a provar fortuna, seguint via distinta dels seus dos primers viatges. Navegant més al Sud arribà a una illa montanyosa de gran extensió: era la Trinitat. Enfront d'ella acaben les Antilles menors i sols està separada del continent per una llenca de mar, en la qual hi desemboquen els braços septentrionals de l'Orinoco. Colom, tot i estant malalt, féu el mapa d'aquests indrets, pressentint que estava

davant d'un continent, per la gran quantitat d'aigua dolça que per allí trobava. Altra vegada les qüestions de la Isabela l'obligaren a deixar les seves exploracions per presentar-se a posar ordre a l'administració i règim de l'illa, i altra vegada fou calumniat a la cort del rei Ferran. Però si la primera calúnnia no va poder res davant el procedir noble de Colom, aquesta, fou, en mal hora, massa escoltada, i un dels més grans enemics seus, Francisco de Bobadilla, fou enviat a l'Espanyola per a comprobar les acusacions. Bobadilla, abusant de ses atribucions, va ordenar no solament la presó de Colom, sinó que el va fer portar a Espanya carregat de cadenes, com si es tractés d'un gran malfactor. A l'arribar a Càdiç, es va aixecar un crit d'indignació, que aviat va trobar ressò en tota la Península. Don Ferran, per conjurar el perill, manà a les autoritats de Càdiç que immediatament possessin en llibertat a Colom i que el tractessin

amb tots els miraments i honors que al seu càrrec corresponien, i escrigué a Colom invitant-lo a traslladar-se a la Cort per a rebre dels Reis proves de la confiança i aprecí que li tenien. Aital reparació podia consolar, però no cloure la ferida oberta en el cor del gran home. Des d'aleshores volgué tenir sempre presents les cadenes del seu oprobí, i diu son fill: « — D'ençà d'aquell dia, les vegí sempre penjades en la seva cambra, i àdhuc al morir, va disposar que fossin enterrades amb el seu cadàver. »

X

QUART VIATGE

SEGUINT el seu camí, alguns aventurers i exploradors organitzaren expedicions pel seu compte, amb permís dels Reis, i arrodoniren els coneixements que es tenien de les illes, reconeixent també part de

la costa del continent, des de la punta més oriental de l'Amèrica del Sud— cap de Sant Agustí— fins a Costa Rica. Aixímateix, Portugal, envejós de la glòria i dels dominis d'Espanya, treballava activament per a fer-li contrapès, i ho va aconseguir; Vasco de Gama, donant la volta al Cap de Bona Esperança, va arribar a la Índia primer que ningú. El succés d'aquest viatge, fou tan gran com el de Colom, i aleshores aquest, fortament impressionat, en va concebre un altre que devia sobrepujar el del navegant portuguès, reservant tota la glòria i la reialesa dels mars per la corona d'Espanya. Es tractava no gens-menys que d'un viatge de circumnavegació. Les terres que havia trobat anant vers l'Oest eren, al seu entendre, les avançades del Continent asiàtic. Per tant, devia haver-hi forçosament un braç de mar, un estret, que el portaria al mar lliure i a les mateixes Índies. En essent a les Índies, visitaria les

ciutats més importants, Calicut, Malacca, Kananor, faria grans carregaments a les illes de les espècies i tornaria a Europa, seguint o bé el camí de Jerusalem i el Mar Roig, o bé el del Sud de l'Àfrica, descobert per Vasco de Gama. Els Reis Catòlics s'entusiasmaren amb el projecte, i després d'haver vençut les dificultats posades pels envejosos, que mai mancaren a Colom, el 9 de maig de l'any 1502, quatre caravel·les es feien a la mar per a la consecució del viatge magnífic. Malhauradament, després de cercar, i més cercar, recorrent tota la costa de l'Amèrica Central, des de Honduras, fins a Darién, l'estret no es va trobar i es féu impossible l'accés al mar de les Índies. Com s'havia de trobar, si estava moltes centes lleugues més al Sud, en la punta extrema de l'Amèrica! Com havien d'arribar a la Índia, si un oceà immens, ignorat encara, s'extenia entre aquelles avançades i les terres que cerca-

ven! Després de setze setmanes de costejar, les tempestats, molt freqüents en aquells mars, feren impossible seguir endavant; ja era hora!; l'engúnia i la decepció devien aclaparar al bon genovès, el qual, per comble de dissort, es trobà a l'arribar a Sevilla amb la mort de la reina Isabel, la seva més decidida protectora. Aquest viatge, no obstant, fou un dels més importants en resultats positius; l'extensió de costa recorreguda fou tan considerable, que després d'aquest viatge resultà relativament senzill no sols el coneixement, sinó la conquesta de l'Amèrica Central.

XI

ÚLTIMS DIES DE COLOM

ANSAT, tant de l'excés de treball com de les ingraticuts dels homes, Colom deixà de banda les grans empreses a les quals havia consagrat la seva vida, ocupant-se en afers de poc interès per homes del seu gran talent. Mentrestant la seva vida minada per la malenconia i la fatiga, s'anà debilitant, fins que a Valladolid, el dia 20 de maig de l'any 1506, va entregar la seva ànima a Déu sol·licitament assistit, i voltat de les persones que en vida més havia estimat. Tenia setanta un anys. En el testament, disposà que ses despulles fossin interinament enterrades en el monestir de Santa Maria de las Cuevas (Sevilla), fins que poguessin ésser traslladades definitivament a l'Espanyola, avui Santo Do-

mingo. Aixímateix es va fer; però, quan a principis del segle XIX la illa es va declarar independent, l'autoritat eclesiàstica, va dir que no es podia consentir que el cos de l'il·lustre navegant deixés de descansar en terra espanyola, i aleshores fou portat amb tota solemnitat a la catedral de l'Havana, on avui es troba. A l'ésser reconeguda la independència de Cuba, també deixà de trobar-se en terres d'Espanya, el cos de l'immortal Colom.

RF-15-35

